

İKİ DİLLİLİK BAĞLAMINDA PİDĞİN VE KREOL DİLLER: TERMİNOLOJİK BİR İNCELEME

İmren Yıldız¹

¹⁾ Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Elmek: imrenyildiz@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-6610-4871

Özet

Bu çalışma, pidgin ve kreol dillerin iki dillilik bağlamında farklılıklarını, oluşum süreçlerini; terminolojik, kuramsal ve kavramsal açıdan ele alarak sosyal ve biyolojik faktörlerin bu süreçlerdeki etkileşimini analiz etmektedir. Çalışmada, Dil Biyoprogramı Hipotezinin, çocukların sınırlı dil girdilerini, evrensel dil mekanizmaları aracılığıyla yeniden yapılandırarak kreol dillerin oluşma sürecine dair iddialar değerlendirilmekte ve bu hipotezin sosyal bağlamları göz ardı etme riski tartışılmaktadır. Sosyal etkileşim temelli yaklaşımlar ile kültürel faktörlere odaklanan görüşler üzerinden pidgin ve kreol dillerin evriminde yetişkinlerin ve çocukların olası rolüne ilişkin eleştirel bir bakış açısı sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında Tok Pisin, Sranan Tongo, Haiti kreolü, Nijerya pidgin ve Hawaiî kreolü özelinde örnekler incelenmekte ve bu dillerin iki/çok dilli ortamlar ile dil teması süreçlerindeki evrimi, tarihsel bağlamda analiz edilmektedir. Elde edilen bulgular, pidgin dillerin geçici bir iletişim aracı olarak başlayıp kreolleşme süreçleriyle sosyal kimlik ve dilsel karmaşıklık kazandığını göstermektedir. Çalışma, pidgin ve kreol dillerin yalnızca dilbilimsel değil aynı zamanda sosyokültürel ve tarihsel bir olgu olarak da ele alınması gerektiğini vurgulayarak bu alandaki teorik yaklaşımlara disiplinler arası bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İki Dillilik, Pidgin, Kreol, Terminoloji.

PIDGIN AND CREOLE LANGUAGES IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM: A TERMINOLOGICAL ANALYSIS

Abstract

This study analyzes the distinctions and developmental processes of pidgin and creole languages within the context of bilingualism, addressing them from terminological, theoretical, and conceptual perspectives. It investigates the interaction of social and biological factors in the formation of these languages. The study evaluates the claims of the Language Bioprogram Hypothesis, which posits that children restructure limited linguistic input through universal language mechanisms during the creolization process, while critically examining the hypothesis's tendency to overlook sociocultural contexts.

Adopting a critical perspective, the study explores the potential roles of both adults and children in the evolution of pidgin and creole languages, drawing on social interaction-based approaches and theories emphasizing cultural factors. Within the scope of the research, examples from Tok Pisin, Sranan Tongo, Haitian Creole, Nigerian Pidgin, and Hawaiian Creole are examined, and their evolution in multilingual environments and contact situations is analyzed in historical context.

The findings reveal that pidgin languages often originate as provisional tools for communication but gain social identity and linguistic complexity through the process of creolization. The study emphasizes that pidgin and creole languages should not be approached solely as linguistic phenomena but also as sociocultural and historical constructs, offering an interdisciplinary perspective on the theoretical frameworks within this field.

Keywords: Bilingualism, Pidgin, Creole, Terminology.

1. Giriş

Pidgin ve kreol diller, dilbilimsel olarak birbiriyle ilişkili olup dil teması sonucu ortaya çıkan dil türleridir ve sosyo-dilbilimsel çalışmalarda önemli bir inceleme alanı sunar. Pidgin, farklı yerel dilleri konuşanlar arasında bir iletişim aracı olarak gelişen basitleştirilmiş, geçici bir dildir. Genellikle ortak bir dili paylaşmayan insanların; ticarete veya sömürgeleştirme sırasında iletişim kurması gerektiğinde ortaya çıkar. Fakat bu dil nesillere aktarılsa daha karmaşık bir dilbilgisi ve söz varlığına sahip olarak kreol dile dönüşebilir. Muysken'e (2008) göre pidgin, iki ya da daha fazla dil konuşan toplulukların iletişim ihtiyacını karşılamak amacıyla sınırlı kelime dağarcığı ve basit bir dilbilgisi yapısıyla geliştirdikleri geçici bir dil biçimidir. Kreol dil ise pidginin bir topluluk tarafından ana dil olarak benimsenmesiyle zenginleşip daha karmaşık bir dilbilgisi yapısı ve kendine özgü bir dil kimliği kazanması sonucu oluşur (Satterfield, 2005). Bu diller, tarihsel ve yapısal farklarına rağmen, dil temasının ve iki dilliliğin dil evrimi üzerindeki etkilerini anlamada kritik bir öneme sahiptir.

Kreol dillerin oluşumuna ilişkin çalışmalar büyük ölçüde tek dilli birey varsayımlarına dayanmaktadır ve bu dillerin oluşumunda iki dilliliğin rolüne dair sınırlı tartışma bulunmaktadır. Bu bağlamda Dil Biyoprogramı Hipotezi (Bickerton, 1981, 1984) dikkat çekicidir. Bu hipoteze göre çocuklar sınırlı dil girdileriyle karşılaştıklarında evrensel dil mekanizmalarını devreye sokarak eksik bir pidgin girdisinden karmaşık bir kreol dil sistemi oluşturabilirler. Hipotez, pidgin dillerin çocuklar tarafından ana dil olarak öğrenilmesi sırasında insan beyninin doğuştan gelen biyolojik eğilimleri sayesinde dilbilgisi yapılarının zenginleştiğini öne sürer. Bickerton'a göre (1984) çocukların sınırlı dilbilgisi girdilerini evrensel dil ilkeleriyle yeniden yapılandırması, Dil Biyoprogramı Hipotezinin temel varsayımdır. Ancak bu görüş, kreol dillerin oluşumunu yalnızca biyolojik temellere dayandığı için eleştirilmiştir. Özellikle Thomason ve Kaufman (1988) kreol dillerin oluşumunun yetişkinlerin başarısız ikinci dil edinim süreçleri ve nesiller boyu süren sosyal dil temaslarının bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Bu eleştiri, Dil Biyoprogramı Hipotezinin biyolojik mekanizmalara aşırı vurgu yaparak sosyal ve kültürel faktörleri göz ardı ettiğini göstermektedir. Bu doğrultuda yetişkinlerin dilsel girdilerinin de önemli bir rol oynadığı öne sürülür. Benzer şekilde Migge (2019) de kreol dillerin dil teması bağlamında sosyal ve kültürel faktörlerin etkisiyle şekillendiğini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte, Dil Biyoprogramı Hipotezinin bir diğer tartışma noktası, biyolojik mekanizmaların dil gelişimindeki rolü ile sınırlı kalması ve dilin evrimiyle ilgili daha geniş bir perspektif sunmamasıdır. Chomsky (1995), dilin biyolojik bir yapı olduğunu kabul etmekle birlikte,

Bickerton'un hipotezinin dilin evrimi bağlamındaki dar bir perspektif sunduğunu eleştirmiştir. Pinker (1994) ise, dil edinim süreçlerinin evrimsel bir bağlamda ele alınması gerektiğini savunarak sosyal ve kültürel dinamiklerin bu süreçlere dahil edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Temel Varsayımlar, Terminoloji ve Tanımlar

Pidgin, sınırlı bir sosyal bağlamda iletişimi kolaylaştırmak için oluşturulan bir temas dili olarak tanımlanır (Arends, 1995; Arends, Muysken ve Smith, 2008; Thomason ve Kaufman, 1988). Bu diller, genellikle üst tabaka dillerin (superstrate) sınırlı söz varlığını ve alt tabaka dillerin (substrate) temel morfo sentaktik yapılarını türetir. Pidgin dilleri, çoğunlukla konuşucularının ana dili değildir ancak belirli yapısal normlara ve kurallara sahiptir. Pidginleşme süreci, dilsel ve işlevsel olarak dengesiz bir jargon döneminden oldukça istikrarlı bir iletişim aracına kadar uzanan süreklilik olarak tanımlanabilir. Bu haliyle pidgin dillerine *ilişki dili* de denebilmektedir (König, 1983). Buradaki ilişkinin temeli ise ana dili bilenler ile bilmeyenler arasındaki ilişkidir. Dolayısıyla her pidgin dili bir ikinci dildir; kişinin ana dili olamaz; şayet ana dili olursa pidgin olarak nitelendirilemez.

Pidginlerin kreol dillerine dönüşme süreci, iki dillilikle doğrudan ilişkilidir. Muysken (2008), özellikle Karayipler gibi çok dilli ortamların, pidgin ve kreol dillerin gelişiminde kritik bir rol oynadığını belirtir. Bu bağlamda birden fazla dil konuşan bireylerin katkıları hem dilsel hem de toplumsal dinamikleri şekillendirmiştir. Bunun kanıtı olarak erken dönem Karayip toplumları gösterilebilir; İngilizce, Fransızca ve Afrika dillerinin bir arada kullanılması, yeni dilbilgisi yapılarına ve geniş bir söz varlığına zemin hazırlamıştır (Satterfield, 2005).

Bir pidgin dilin ana dil olarak benimsenmesiyle oluşan süreç, yerleşirme (nativization) olarak tanımlanır. Bu süreçte, bir pidgin dili konuşan toplulukta doğan çocuklar, dili anadil olarak öğrenir ve bu süreç sonucunda pidgin, daha karmaşık dilbilgisi yapısına sahip bir kreol diline dönüşür. Örneğin Tok Pisin, Papua Yeni Gine'de bu tür bir evrim süreci yaşamıştır (Baker, 1992). Ancak Baker'a (1992) göre bir pidgin dili hali hazırda detaylandırılmış ve istikrarlı bir şekilde yapısını korumuşsa yerleşirme süreci, dilin yapısında büyük bir değişikliğe yol açmayabilir.

Yapısal açıdan kreol diller, dünya genelinde tipolojik olarak benzer özellikler taşır. Kreol dillerindeki kelime sırası tercihlerinin, özellikle de *özne-fiil-nesne* (*subject-verb-object*) yapısının incelenmesi, özellikle dil oluşumu ve gelişimi bağlamında dilbilim çalışmalarının odak noktası olmuştur. Arends ve diğerleri (2008), basitleştirilmiş dilbilgisi yapıları ve sınırlı söz varlığı ile karakterize edilen

pidgin dillerinden kreollere nasıl bir geçiş olduğuna dair temel bir anlayış sunmaktadır. Pidginden kreole geçiş genellikle daha karmaşık dil bilgisi kurallarının benimsenmesini içerir. Buna birçok dünya dilinde gözlemlenen *özne-fiil* kalıplarıyla sıklıkla uyumlu olan tutarlı bir kelime sırasının oluşturulması da dahildir. McWhorter (2018) da bu bulgularla uyumlu olarak kreol dillerin dilbilgisel açıdan basit yapılara indirgenmiş olduğunu, morfolojik, fonolojik ya da sentaktik düzensizliklere nadiren yer verildiğini belirtmektedir. Bu kapsamda pidgin ve kreol dillerin oluşum süreçleri, sosyal bağlamlar ve dil temasının yoğun olduğu ortamlarda iki dilliliğin rolünü vurgulamaktadır. Bu süreçler, dilbilimsel ve tarihsel bir perspektiften incelendiğinde, bu dillerin evrimi hakkında da önemli ipuçları sunmaktadır.

Araştırmanın amacı pidgin ve kreol dillerin iki dillilik bağlamındaki oluşum süreçlerini terminolojik, tarihsel ve yapısal boyutlarıyla açıklamaktır. Ayrıca araştırma, literatürdeki teorik tartışmaları desteklemek amacıyla bu dillerin iki dillilik bağlamında evrimini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmekte; sosyal, biyolojik ve tarihsel süreçlerin karşılıklı etkileşimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Pidginlerin geçici bir iletişim dili olarak ortaya çıkışı ve bu dillerin, yerlileştirme (nativization) süreciyle toplulukların ana dili haline dönüşme süreçleri analiz edilmektedir (Bickerton, 1984; Muysken, 2008). Araştırma, Dil Biyoprogramı Hipotezinin önerdiği evrensel dil mekanizmalarının çocukların sınırlı dil girdisini yeniden yapılandırma süreçlerindeki rolünü ve bu süreçlerin kuramsal çerçevede nasıl ele alındığını incelemektedir (Bickerton, 1981). Ayrıca Tok Pisin, Sranan Tongo ve Haiti kreolü gibi somut örnekler üzerinden iki dilliliğin bu süreçlerdeki etkisi tartışılarak dil teması bağlamında pidgin ve kreol dillerin evrimine yönelik teorik bir çerçeve sunulmaktadır (Arends, 1995; DeGraff, 2005).

2. Yöntem

Araştırmada nitel bir yaklaşım benimsenmiş ve belge inceleme yöntemi uygulanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İncelenen kaynaklar arasında sözlükler ve tarihsel metinlerin de ele alındığı akademik çalışmalar yer almaktadır. “Pidgin ve kreol dillerle ilgili yapılan çalışmalar, Dil Biyoprogramı Hipotezi (Bickerton, 1981) ve Thomason ve Kaufman’ın (1988) sosyal etkileşim temelli yaklaşımları gibi kuramsal çerçeveler üzerinden ele alınmıştır. Somut örnekler olarak Tok Pisin, Sranan Tongo ve Haiti kreolü gibi günümüzde kullanım alanları en yaygın olan dillerin tarihsel ve dilbilimsel analizlerinden yararlanılarak bu dillerin yapısal özellikleri ile tarihsel bağlamları arasındaki ilişkiler açıklanmış (Arends, 1995; McWhorter, 1998), kelime türetme süreçlerine ilişkin somut örnekler sunulmuştur.

3. Bulgular

Bu bölümde, farklı coğrafyalarda ortaya çıkmış beş ayrı pidgin ve kreol dilin özellikleri, tarihsel gelişim süreçleri ve dilsel yapılarına dair örnekler ele alınmıştır. Her bir dilin oluşumunda etkili olan sosyal, kültürel ve dilbilimsel etkenler incelenerek pidgin ve kreol dillerin ortak yönleri ve ayırt edici nitelikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu dillerin kelime türetme, anlam genişletme ve yapısal değişim gibi süreçler yoluyla nasıl evrildikleri de gösterilmiştir.

Tok Pisin (Papua Yeni Gine) Kreolü

Tok Pisin, 19. yüzyılın sonlarında Papua Yeni Gine’de İngilizce (superstrate) ve Avustralya dillerinin (substrate) yoğun temas ettiği bir bağlamda ortaya çıkmıştır. Başlangıçta basit bir pidgin dil olarak kullanılan Tok Pisin, denizciler ve plantasyon işçileri arasında iletişim ihtiyacını karşılamak amacıyla geliştirilmiştir. Dildeki söz varlığı büyük ölçüde İngilizceden alınmış ancak yerel dillerin etkisiyle ses bilgisi ve söz dizimi daha basit bir hale gelmiştir.

“Haus” (Ev): İngilizce “house” kelimesinin fonetik uyarlamasıdır.

“Pikinini” (Çocuk): İngilizce (argo) “picaninny” (siyahi çocuk) kelimesinin fonetik uyarlamasıdır ve Afrika kökenli bir kelimedir.

“Mambu” (Söz, konuşma): İngilizce “mumbo-jumbo” (anlamı belirsiz konuşma, saçmalık) deyiminden türetilmiştir.

“Kisim” (Kesmek): İngilizce “kiss him” ifadesinin fonetik uyarlamasıdır ancak burada “kesmek” anlamında kullanılır.

“Singsing” (Müzik, şarkı): İngilizce “singing” (şarkı söylemek) kelimesinden türetilmiştir ve genellikle geleneksel müzik için kullanılır.

“Lukim” (Görmek): İngilizce “look him” ifadesinin fonetik uyarlamasıdır ancak burada “görmek” anlamına gelir.

Wanem nem bilong yu? (Senin adın ne?): İngilizce “what name belongs to you / what is your name” ifadesinin yerelleşmiş halidir.

Mühlhäusler’e (1997) göre Tok Pisin, çocukların bu dili ana dil olarak öğrenmeye başlamasıyla birlikte daha karmaşık bir dilbilgisi yapısına sahip bir kreol dile dönüşmüştür. Bu süreçte, evrensel dil biyoprogramları devreye girerek dilin zenginleşmesine olanak sağlamıştır.

Sranan Tongo (Surinam) Kreolü

Sranan Tongo, 17. yüzyılda Surinam'daki şeker kamışı plantasyonlarında İngilizce (superstrate) ile Batı Afrika kökenli çeşitli dillerin (substrate) etkileşimi sonucu ortaya çıkmıştır. Köleler, farklı dil ailelerinden geldikleri için ortak bir iletişim dili olarak basit bir pidgin geliştirmiştir. Bu erken dönem dilin dilbilgisi oldukça sade bir yapıdaydı:

“Mi” (Ben): İngilizce “me” kelimesinden türetilmiştir.

“Wan” (Bir): İngilizce “one” kelimesinin fonetik uyarlamasıdır.

“Sabi” (Bilmek): Afrika dillerinden türetilmiştir.

“Kaka” (Dışkı): Batı Afrika dillerinin etkisiyle türetilmiş bir kelimedir.

“Fesi” (Yüz): Afrika kökenli “fesi” kelimesinin fonetik bir türevi olmakla birlikte “face” kelimesinin ses değişimine uğramış halidir.

“Skrifi” (Yazmak): İngilizce “script” kelimesinin türetilmiş halidir.

(Erken dönem) “Mi go maket” (Ben market gitmek): İngilizce “I am going to the market” ifadesinin fonetik olarak uyarlanmış, kısa ve yerleşmiş halidir.

Yerleşik bir topluluk içerisinde, çocukların bu dili ana dil olarak edinmesiyle birlikte Sranan Tongo kreol bir dil haline gelmiştir. Kreolleşme sürecinde dil, daha karmaşık bir yapıya bürünmüş ve genişletilmiş bir dilbilgisi kazanmıştır. Dil Biyoprogramı Hipotezi, bu dönüşümün çocukların sınırlı girdileri ve evrensel dil ilkelerine göre yeniden yapılandırmasıyla gerçekleştiğini savunmaktadır (Arends, 1995).

Haiti Kreolü

Haiti kreolü, 17. yüzyılda Fransızca (superstrate) ile Batı Afrika dillerinin (substrate) temasından doğmuştur. Fransız kökenli kelimelerin sesbilgisel olarak sadeleştirilmesi ve Afrika dillerinin morfolojik etkileri Haiti kreolünün erken dönem yapısına yansımıştır.

“Liv” (Kitap): Fransızca “livre” (kitap) kelimesinden türetilmiştir.

“Chèf” (Şef, lider): Fransızca “chef” (şef) kelimesi.

“Kòk” (Horoz): Fransızca “coq” kelimesinden türetilmiştir ancak burada da yerel ses özellikleri devreye girmiştir.

“Dlo” (Su): Fransızca “eau” kelimesinin fonetik uyarlamasıdır.

“Bèf” (İnek, büyükbaş hayvan): Fransızca “bœuf” kelimesi. Burada yerel fonetikle daha basitleştirilmiştir.

“Kè” (Kalp): Fransızca “cœur” kelimesinden türetilmiştir.

“Mwen” (Ben): Fransızca’daki “moi” (ben) kelimesinin fonetik uyarlanmasıdır.

“Pitit” (Çocuk): Fransızca “petit” (küçük) kelimesinden türetilmiştir. Ancak anlam değişmiştir ve “çocuk” anlamında kullanılır.

“Kay” (Ev): Fransızca “maison” (ev) kelimesinin yerine yerli dillerin etkisiyle türetilmiş bir kelimedir.

(Erken dönem) “Mwen ale lakay” (Ben gitmek ev): Fransızca “Je vais à la maison” (Eve gidiyorum) ifadesinin yerleşmiş halidir.

Kölelik sonrası Haiti toplumu içinde bu pidgin dil, topluluğun ana dili haline gelmiş ve kreolleşmiştir. Haiti kreolü, *özne-fül-nesne* sözdizimi ve basit bir *zaman-görünüm-kiplik* (tense-mood-aspect) sistemine sahiptir. Dil Biyoprogramı Hipotezi, Haiti kreolünün bu dönüşüm sürecini biyolojik mekanizmalarla açıklar (DeGraff, 2005). Günümüzde Haiti kreolü, Haiti’nin iki resmi dilinden biridir ve sosyal kimliğin önemli bir parçası olarak görülmektedir.

Nijerya Pidgini

Nijerya pidgini, İngilizce (superstrate) ile Nijerya’daki Hausa, Yoruba ve Igbo gibi dillerin (substrate) bir arada kullanıldığı bağlamda ortaya çıkmıştır. Dil, başlangıçta ticaret ve günlük iletişim için basit bir pidgin olarak kullanılmaya başlanmıştır.

“Chook” (Yemek): İngilizce “cook” kelimesinden türetilmiştir.

“Go-slow” (Trafik sıkışıklığı): İngilizce “go slow” ifadesinin kısaltılmış halidir ve trafik sıkışıklığım tanımlar.

“Bobo” (erkek çocuk): Yerli Afrika dillerinden türetilmiştir.

“Shine” (Parlamak, başarılı olmak): İngilizce “shine” kelimesinin pidgine uyarlanmış halidir ve “başarıya ulaşmak” veya “iyi bir şey yapmak” anlamında kullanılır.

“Waka” (Yürümek): İngilizce “walk” kelimesinden türetilmiştir.

How you dey? (Sen nasıl?): İngilizce “how is your day” ifadesinin kısa ve yerelleşmiş halidir.

Nijerya pidginini bazı bölgelerde pidgin dili olarak kalırken bazı bölgelerde dilin çocuklar tarafından ana dil olarak edinilmesi sonucu kreolleşme sürecinin tipik özelliklerini göstermektedir. Bu durum hem Dil Biyoprogramı Hipotezinin hem de sosyal etkileşim temelli yaklaşımların birlikte çalıştığını göstermektedir (Faracıs, 1996). Nijerya pidginini, iki dillilik bağlamında dil teması süreçlerinin çeşitliliğini yansıtan hem pidgin hem de kreol bir dildir.

Hawaii Kreolü

Hawaii kreolü, İngilizce (superstrate) ile Japonca, Portekizce ve Filipince gibi göçmen dillerinin (substrate) etkileşimi sonucu ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda Hawaii’deki plantasyon işçileri arasında kullanılan bu dil, başlangıçta bir pidgin olarak gelişmiştir.

“Aloha” (Merhaba, boşca kal): Hawaii dilinden alınmıştır ve selamlaşma anlamında yaygın olarak kullanılır.

“Broke da mout” (Çok acı yemek): İngilizce “broke the mouth” ifadesi. Burada “çok acı” veya “ağzı yakacak kadar acı” anlamında kullanılır.

“Grindz” (Yemek): İngilizce “grinds” kelimesinden türetilmiştir. Ancak Hawaii kreolünde daha çok “yemek” anlamında kullanılır.

“Chee-hoo!” (Harika!): Hawaii kreolünde bir ünlem olarak Japonca ve yerel Hawaii dilinden türetilmiş bir ifadedir.

“Da kine” (Şey, şeyden bahsediyorum): Bu ifade, bir nesne ya da durumu tanımlarken kullanılır. İngilizcedeki “the kind” ifadesinin bir evrimidir.

“Howzit” (Nasılsın?): İngilizce “How’s it going?” ifadesinin kısa ve yerelleşmiş halidir.

“Me go eat” (Ben git yemek ye): İngilizce “I am going to eat” ifadesinin kısa ve yerelleşmiş halidir.

Bu kreol dili, zamanla çocuklar tarafından ana dil olarak öğrenilmiş ve dilbilgisi daha karmaşık hale gelmiştir. Bugün Hawaii kreolü Hawaii’de günlük yaşamda yaygın olarak kullanılmakta ve sosyal kimliğin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Sakoda ve Siegel, 2003).

Pidgin ve Kreol Dillerinde Kelime Türetme Süreçleri

Pidgin ve kreol dillerinde kelime türetme, dilin evrimsel süreçleriyle, sosyal etkileşimlerle ve kültürel bağlamlarla şekillenen bir olgudur. Bu dillerin oluşturulmasında ve evriminde genellikle bazı temel dilbilgisel ve semantik süreçler yer alır. Pidgin ve kreol dillerinde kelime türetme süreçleri genel olarak şu şekilde değerlendirilebilir:

Fonetik Uyarlama

Fonetik uyarlama, bir kelimenin, kaynak dilin ses yapısına uyarlanmasıdır (McWhorter, 1998). Pidgin ve kreol dillerinde fonetik uyarlamalar genellikle konuşulan dilin fonetik yapısına ve ses özelliklerine uygun olarak yapılır. Bu süreç, dilin kurallarına ve yerel dilin fonetik özelliklerine göre kelimelerin değiştirilmesi veya basitleştirilmesi şeklinde gerçekleşir.

Haiti Kreolü: “liv” (kitap) → Fransızca “livre”

Tok Pisin: “haus” (ev) → İngilizce “house”

Sranan Tongo: “wan” (bir) → İngilizce “one”

Hawaii Creole: “Howzit” → İngilizce “How’s it going?”

Fonetik uyarlama, dildeki kelimelerin kolayca telaffuz edilmesi için yapılan bir tür dilsel sadeleştirme işlemidir. Bu süreç, özellikle pidgin dillerinin hızlı bir şekilde iletişim kurma ihtiyacını karşıladığı ortamlarda yaygındır. McWhorter (1998), fonetik uyarlamanın, dildeki sözcüklerin yerel konuşanlar tarafından daha rahat kullanılmasını sağladığını belirtmiştir.

Kelime Kısaltmaları

Kelime kısaltmaları, genellikle daha uzun kelimelerin veya ifadelerin daha kısa ve pratik formlarına indirgenmesidir. Pidgin ve kreol dillerinde bu süreç, daha hızlı ve verimli iletişim için gerekli olmuştur. Kelime kısaltmaları, genellikle yerel dilin etkisiyle kelimenin kolayca anlaşılabilir hale getirilmesi; dilde ekonomiklik sağlamak amacıyla yapılır.

Hawaii Kreolü: “Howzit” → İngilizce “How’s it going?”

Sranan Tongo: “Mi” (Ben) → İngilizce “me”

Nijerya Pidgin: “Go-slow” → İngilizce “traffic jam”

Tok Pisin: “likim” (beğenme) → İngilizce “like him”

Kelime kısaltmaları, dildeki kelimelerin daha hızlı ve pratik bir şekilde kullanılmasını sağlar. Bickerton (1981), pidgin dillerinin genellikle iletişimdeki hız ve etkinlik gereksinimlerine yanıt olarak bu tür kısaltmalar geliştirdiğini belirtmiştir. Bu tür kısaltmalar, dilin “ekonomik” bir şekilde işlev görmesini sağlar.

Anlam Kaymaları

Anlam kaymaları, bir kelimenin orijinal anlamından farklı bir anlam kazanması sürecidir (DeGraff, 2003). Pidgin ve kreol dillerinde, anlam kaymaları sıklıkla sosyal bağlama göre şekillenir. Kelimeler, farklı kültürlerin ve dil yapılarının birleşiminden dolayı, zaman içinde yeni ve farklı anlamlar kazanabilir.

Haiti Kreolü: “pitit” (çocuk) → Fransızca “petit” (küçük) kelimesinden türetilmiştir, ancak burada “çocuk” anlamında kullanılır.

Nijerya Pidgini: “Shine” (parlamak, başarılı olmak) → İngilizce “shine” kelimesi, ancak burada “başarı” anlamında kullanılır.

Bu tür anlam kaymaları, kelimelerin sosyal bağlama ve yerel kültüre uyarlanmasından kaynaklanır. Kelimenin anlamı, konuşan topluluğun ihtiyaçlarına ve günlük deneyimlerine göre şekillenir. DeGraff (2003), anlam kaymalarının, yeni sosyal ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olan dinamik süreçler olduğunu vurgulamaktadır.

Yeni Anlamlar Ekleme

Yeni anlamlar eklemek, bir kelimenin anlamının genişletilmesi veya kelimenin daha fazla anlam taşıyacak şekilde kullanılmasıdır Bickerton (1981). Bu süreç, bir kelimenin başlangıçta taşıdığı anlamın ötesinde yeni anlamlar kazanmasını sağlar. Pidgin ve kreol dillerinde, dilin gelişim süreciyle birlikte kelimeler daha çeşitli anlamlarla kullanılmaya başlanır.

Sranan Tongo: “Sabi” (bilmek) → Afrika kökenli kelime, “bilmiyorum” anlamında da kullanılır.

Tok Pisin: “Haus” (ev) → İngilizce “house” kelimesi. Ancak zamanla “yurt” veya “ev” anlamını genişletmiş ve bazen “kuruluş” anlamında da kullanılmıştır.

Nijerya Pidgini: “Waka” (yürümek) → İngilizce “walk” kelimesinden türetilmiştir ancak bazen “seyahat etmek” veya “gitmek” anlamında da kullanılır.

Bu süreç, dilin daha geniş sosyal, kültürel ve iletişimsel bağlamlara uyum sağlamasını mümkün kılar. Bickerton’a (1981) göre kreol diller, genellikle kelimelere ek anlamlar yükleyerek dilin esnekliğini artırır. Bu süreç, dilin konuşan topluluklarının ihtiyaçları ve sosyal yapıları doğrultusunda gelişir.

4. Tartışma ve Sonuçlar

Bu çalışma, pidgin ve kreol dillerin iki dillilik bağlamındaki oluşum süreçlerini terminolojik, tarihsel ve yapısal yönleriyle ele alarak önemli bulgular sunmakla birlikte bu dillerin evrim süreçlerini iki dillilik bağlamında analiz ederek dil bilimi, sosyoloji ve kültürel çalışmalar gibi farklı disiplinler için önemli bir temel oluşturmaktadır. Araştırmanın temel sonuçları, pidgin dillerin geçici iletişim araçları olarak ortaya çıkıp sosyal ve dilsel süreçler sonucunda kreol dillerine dönüşme sürecinde hem biyolojik hem de sosyal faktörlerin belirleyici olduğunu göstermektedir.

Dil Biyoprogramı Hipotezi, çocukların sınırlı dil girdilerini evrensel dil mekanizmalarını kullanarak yeniden yapılandığı iddiasıyla dikkat çekmektedir. Bu hipotezin sosyal ve kültürel bağlamları göz ardı etmesine karşılık Thomason ve Kaufman’ın (1988) sosyal etkileşim temelli yaklaşımları, pidgin dillerin yetişkinler arasındaki iletişim ihtiyacından kaynaklandığını ve kreolizasyonun bu bağlamda sosyal süreçlerle şekillendiğini göstermektedir. Bu bakış açısı, biyolojik ve sosyal faktörlerin birbirinden bağımsız değil karşılıklı bir etkileşim içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada ele alınan Tok Pisin, Haiti kreolü ve Sranan Tongo gibi örnekler, iki dillilik bağlamında dil temasının pidgin ve kreol dillerin evrimindeki kritik rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, Tok Pisin’in Papua Yeni Gine’deki resmi dillerden biri haline gelmesi, bu dilin yalnızca dilbilimsel bir yapı olarak değil, aynı zamanda sosyal bir kimlik aracı olarak da önem kazandığını göstermektedir. Benzer şekilde Haiti kreolünde Fransızca kelime dağarcığının Afrika dillerinin morfolojik etkileriyle harmanlanması, dilsel ve kültürel etkileşimlerin somut bir yansımasıdır.

Bu bağlamda, çalışmanın bir diğer önemli katkısı, pidgin ve kreol dillerin yalnızca dilbilimsel değil aynı zamanda sosyokültürel birer olgu olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermesidir. Çocukların dil öğrenimindeki biyolojik mekanizmaların yanı sıra yetişkinlerin dil girdilerinin ve toplumsal bağlamların etkisinin vurgulanması, pidgin ve kreol dillerin oluşum süreçlerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

Araştırmada örneklerle açıklanmaya çalışılan pidgin ve kreol dillerinde kelime türetme süreçleri, dilin fonetik ve gramatikal yapılarının, sosyal bağlamın ve kültürel etkileşimin birleşiminden doğan karmaşık süreçlerdir. Bu süreçler, dilin konuşuru olduğu toplulukların iletişim ihtiyaçlarını karşılamak için daha işlevsel hale gelmesini sağlar. Fonetik uyarlama, kelime kısaltmaları, anlam kaymaları ve yeni anlamlar eklemek gibi

süreçler, bu dillerin evriminde önemli rol oynar. Bu dillerde kelime türetme, dilin esnekliğini ve topluluğa uyum kapasitesini artırarak dili konuşan toplulukların kültürel ve sosyal ihtiyaçlarına yanıt verir.

Gelecekteki çalışmalar, bu dillerin olduğu kadar benzer süreçleri yaşayan diğer dillerin de günümüzdeki işlevlerini, dijital iletişimdeki yerlerini ve farklı sosyokültürel bağlamlardaki evrimlerini inceleyerek pidgin ve kreol dillerin dinamik yapısını daha derinlemesine açıklayabilir. Özellikle iki dillilik ve çok dillilik bağlamında bu dillerin toplumsal kimlik ve kültürel entegrasyon süreçlerindeki rolünün daha detaylı ele alınması, disiplinler arası araştırmalar için verimli bir alan sunmaktadır.

Kaynaklar

- Arends, J., (Ed.). 1995. *The Early Stages of Creolization*. John Benjamins Publishing Company.
- Arends, J., Muysken, P., Smith, N., (Ed.). 2008. *Pidgins and Creoles*. John Benjamins Publishing Company.
- Baker, C., 1992. *Attitudes and Language*. Multilingual Matters.
- Bickerton, D., 1981. *Roots of Language*. Karoma Publishers.
- Bickerton, D., 1984. The language bioprogram hypothesis. *Behavioral and Brain Sciences*, 7(2): 173-221.
- Chomsky, N., 1995. *The Minimalist Program*. The MIT Press.
- DeGraff, M., 2003. Against creole exceptionalism. *Language*, 79(2): 391-410.
- DeGraff, M. (2005). Linguists' most dangerous myth: The fallacy of creole exceptionalism. *Language in Society*, 34(4): 533-591.
- Faraclos, N. (1996). *Nigerian Pidgin*. Routledge.
- König, W. (1983). Pidgin, dil kazanılması ve dil ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1): 111-118.
- McWhorter, J. H., 1998. Identifying the kreol prototype: Vindicating a typological class. *Language*, 74(4): 759-784.
- McWhorter, J. H., 2018. *The Creole Debate*. Cambridge University Press.
- Migge, B., 2019. The creole debate. *Journal of Language Contact*, 12(3): 857-863.
- Muysken, P., 2008. Creole studies and multilingualism. S. Kouwenberg and J. V. Singler (Ed.), *The Handbook of Pidgins* içinde . Blackwell Publishing.
- Mühlhäusler, P., 1997. *Pidgin and Creole Linguistics*. University of Westminster Press.
- Pinker, S., 1994. *The language instinct: How the Mind Creates Language*. W. Morrow and Company.
- Sakoda, K., Siegel, J., 2003. *Pidgin grammar: An introduction to the creole language of Hawai'i*. Bess Press.
- Satterfield, T., 2005. The bilingual bioprogram: Evidence for child bilingualism in the formation of creoles. J. Cohen, K. T. McAlister, K. Rolstad ve J. MacSwan (Ed.), (s. 2075-2094). ISB4: *Proceedings of The 4th International Symposium on Bilingualism*, Cascadilla Press.
- Thomason, S. G., Kaufman, T., 1988. *Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics*. University of California Press.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., 2016. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.